

SOZIALISMOA

MODAN DAGO

- euskal belaun berria konformagaitza
- sozialismoak euskaltzetasunean
- marxismoaren sarrera euskaltzetasunean
- marxismoarekiko posturak
- katolikoak eta...
- sozialismoa zer da?

Estraiña, lan hau idaztea pentsakizun bat besterik ez zenean, "MARXISMOA modan dago" izenburuarekin argitaratzeko asmoa nuen. Lana finkatzean, ordea, egokiago iruditu zitzaidan "marxismo" itzaren ordeztu sozialismo itza jartzea, esanahi zabalagoa baidu sozialismoak marxismoak baiño. Marxista den guztia da sozialista, kontrako ordea, ez da beharrezkoa. Ala ere, gaurkoz, sozialismoa ezin diteke aditu bere osotasunean, historiaren barruan gertatu danez esan nahi dut, marxismoari referentziarik egin gabe. Honegatik, izenburuan sozialismoaren izena jarri baldin badut ere, gehienetan marxismoatzaz mintzatuko naiz.

rikardo arregi

EUSKAL BELAUN BERRIA KONFORMAGAITZA

1960-gn. urte inguruan azaltzen da euskal arazoetara belaun berri bat. Urte hori ezkeroztik, behar bada pixka bat lehentxoagotik, euskal adimena ta euskal sentipena berritu egiten da, bere baitan zartada bat sentitzen du ta ordu ezkeroztik gertaera hau, belaun berri baten esnatzea, kontuan artu gabe ez dago aztertzerik ez euskal kultura, ez euskal politika, ezta ere euskaldunen artean dabiltzan ideialogiak. Hau da azken amar urteetako gertaerarik bortitzena. Gure histori gertuenaren azalpenik ikusgarriena. Honekin ez dut juizio bat egin nahi, frogatua dagoen gertaera bat aitatu baizik.

Belaun hau rebeldea, konformagaitza ta radikala izango da. Bere jatorria ikusirik, ezin zitekean bestela izan. Euskal arazoak lo-giroan zeuden, iraute utsean. Betiko topikoak ziran oifarrri ta bide. Behar bada ezin zitekean besterik egin. Egoitza hori ez zen kasikan euskaltzaileen errua; behar bada hauek ez zuten ainbeste ta ain azkar etsi behar ta besteengandik salbazioaren zai gelditu. Baiña nor gera gu hori aztertzeko ta neurtzeko? Ez ditzagun, beraz, lehengo belau-naren gain juizioak egin.

Euskal arazoen giro hortan sortu zen belaun berriaren euskal kontzientziratzea. Esnatze ta kontzientziratze garratza, euskal gauzen egoitza nolakoa zen ikusirik, gazteen reakzioa bestelakoa ezin zitekealako izan. Behar bada, segurantza osoan obetoago, danak —zahar-rak eta gazteak— zuten garraztasunaren kontzientzia, baiña gazteen-gan beti reakzioa gogorra izaten dela diote.

Honelako unetan eta honelako gertaeretan gertatu oi den guztia ere gertatu da euskal belaun gaztearen kasuan. Belaun hau rebeldea ta konformagaitza dela esan dugu. Hortan arkitzen da euskal belaun gazte honen lehendabiziko epe, etapa, mailla batean izango duen zera: topikoak desegin beharra. Euskaldungoatzaz kontzientziratze-koan esnatze garratz batekin arkitzen dela esan dugu. Kanpoko zir-kunstantziak baztertuaz —hoiek kontuan artzea beste estudio baterako gaia litzakelako—, euskal arazoen gaitza euskal pentsamentuaren eskolatizismoan zegoen. Eskolatizismoa esaterakoan, hau adierazi nahi dut: repetizio bat besterik ez zela. Gauzak, arazoak, prolemak berpentsatu beharrean, berresan. Betiko topikoetan sifistatzen jarraitu.

Bestaldetik, esnatze garratzak, pentsamentuari dagokionez, beste ondoren bat dakarki. Esnatze garratza izan zela esan dugu, eriotza gero ta gertuago konturatzen danaren esnatzea baida. Garraztasu-nak belaun hontako gaztea burrukalaria egiten du, asmoetan beifre-

pein. Orduan galdera bat eta gertakizun bat azaltzen zaizkio. Galdera hau da: zergatik ez da burrukalaria euskaltzaletasuna? Ta euskal gazteak erantzun hau emango du: burgesa ta konserbadorea delako. Gertakizuna, berriz, hau da: gaurko gure gizartean burrukalarienak langilleak dira edo, obeto esateko, langillerik gabe ez dago burruka egiterik, batez ere industrializatutako gizartea den EUSKALERRIA-n ez dago ezer egiterik sozialarik gabe.

Galdera edo erantzun hortatik eta konstatazio hortatik jaioko dira urte hauetako euskal belaun gaztediaren pentsamentuaren bi ezaugarri aundienak: radikaltasuna ta sozialismoa.

Euskal pentsamentua burgestua ta eskolastikatua zegoela esan dugu, topikoetan finkatua. Hori ez onartzerakoan, topikoak desegitea, historiaren iturrietara joatea, euskal historia ta euskal arazoak asiera asieratik eta uts utsetik estudiatu ta pentsatu beharra azalduko da. Hortan egongo da radikal izatea, uts utsetik berrito iturrietara joate hortan, euskal historia berrito pentsatze hortan. Esaten ari naizena garbiegi dago gazteen euskal literaturan.

Bestetik, radikaltasunaz gañera, euskal belaun gaztearen ezaugarri sozialismoa dela esan dugu. Baiñan euskaltzale gaztediaren sozialistatze hau ez da epe ta une batean egin, ezta ere neurri ta era berdinean gertatu. Horregatik, lan honen barruan gauza bortitza delako hau, dibisio, banaketa ta astrazio batzuek egin beharrean arkituko gera. Aurrez aurre diogu, bada, gauzak ez dirala erabat honela, gehienetan bere bizian nahastuta arkitzen direla, baiña estudioa egiteko zerbait bakandu egin behar ditugula.

SOZIALISMOAK EUSKALTZALETASUNEAN

Euskaltzaletasunaren eta sozialismoaren artean, asieratik, adiskidetasuna egon beharrean burruka ixilla, etsaigoa ez zanean, zegoen. Biak, euskaltzaletasuna ta sozialismoa, presuna berdinean arkitzea zaila zela esan nahi dut, ta ez euskaltzaleak adiskide sozialistak, ta aldrebes, ez zituztenik. Ta biak bat egiteko asierako saiaketak ez dira jatorrak izan. Esplikatuko naiz.

Nere ustean, lehenago aitatzen genduen radikaltasun honek eman du bere fruitua, euskal arazoaren eta prolemaren soluzioak euskal **gizon osoaren** soluzioa izan behar duela konturatzerakoan. Baiña, eta ezin zitekean bestela izan, taktikak aurrea artu dio dotriñari. Hori da, euskaltzaletasuna ta sozialismoaren elkartzea asiera batean jatorra ez zela izan esandakoan, adierazi nahi nuena. Radikaltasunak

eta burruka egin beharrak azkar ikustarazi zuen langilleak eta soziala ezin zitezkeala baztertu. Ta hortan zegoen jatortasunik eza, hoietan zegoen indarra beste zerbaiterako aprobetxatu nahi izatean, langilletasuna, proletariutza, beste xede batzuetara subordinatzean. Beraz, ez zegoen prolemaren bi datoen artean —euskaltzaleatasuna ta sozialismoa— asiera batean eta gerotxoan ere batasunik, batabestea-enganako menperatasuna baizik. Gaur eguneko euskal pentsamenduaren zenbait prolema ta zenbait kontradizio hortantxe daude.

Euskaltzaleen artean, euskal belaun gaztearen artean esan nahi dut, sozialismoa planteatu zanean, lehendabizi **sozialismo esenzialista** bat bezela planteatu zen.

Ba da gauza bat beste ezer baiño lehenago esan behar dana. Makifia bat aldiz esan da aurreko lerroetan euskal belaun gaztea burrukalaria dela. Horregatik, sozialismoa dela-ta azalduko diran gora-behera guztietan, ez da beifere azalduko sozial-demokraziaren tentazioa. Gehienez tentazio hori teknokrata joera zutenak eta Europa-ren eskapismoan sifisten zutenak izan dute. Gaifontzeko guztietan, postura radikalak dituzten guztiak bezela, euskaltzale gazteak beti ezkerretik ibilli dira; ezin zitekean sozialismoa onartu nahi izatera-koan sozial-demokrazian erori. Geroago hontaz ere mintzatuko gera, baiña baita ere esan behar dugu, euskaltzaleasunetik sozialismoan sartu dan euskal gaztedia, belaun bezela, ez dela komunismo ortodoxora joan, bakan batzuek hori egin baldin badute ere.

Beraz, lehengoa jarraituaz, lehendabizi sozialismo itza ta nahia sartu zanean, sozialismo esenzialista bezela izan zela esan dut. Euskaltzale sozialismoaren histori-aurrea zela esan diteke, oraindikan benetako sozialismoarekin enfrentatu gabekoa. Asiera batean, gutxi gora bera, honela planteatzen ziran gauzak: sozialismoa euskal izakerari dagokion zerbait da, euskal historiak dio euskaldunaren benetako izaera sozialista dela. Horregatik da esenzialista joera hau, euskal animaren, euskal historiaren, esentzi batean sifisten duelako, euskaldunak **berez** honelakoak edo bestelakoak balira bezela. Hau aurrera ta atzera egitea da une berdinean. Aurrera egitea, lehengo euskaltzaleak uste zutena, euskaldunak **berez** demokrata izaera zuela zelako, ta orain berriz, sozialismoa dela; ta bigarrena sifistea lehendabizikoaren orde zurrerapen bat da. Atzera egitea, berriz, denbora pasian oraindikan esenzialista postu-retain jarraitzeagatik. Euskal izaera berez demokrata edo sozialista dela uste duten guztiak hau uste dute gutxi gora behera: Euskal-erria-ren gaitzak ez dira euskaldunen errua, besteak egin dute txarra Euskal-erri-ko gizartea.

beraz euskaldunak berak bakarrik utzi ezkeror —hauek onak dira-ta—, bere gizarteko gaitz guztiak bat batean konponduko lirake. Ez dago esan beharrik eta guri urbillegi dagoen euskal historiak hori adierazten digu, zenbateraino dauden itsatsita faszista joerak honelako postura batean. Izan ere, honelako sozialistak ez dute batere zeazten zer sozialismotzaz mintzatzen ari diran. Justizia, kolektibidadearen agintea ta horrelako zerbait, baiñan ezer asko ez.

Era guztietara, etapa hau ba da denbora apur bat gaitzekatua, superatua, izan zela. Oraindikan, ordea, bere apurrak erabat zabalduak dabilta gure giroan eta batez ere esenzialista joera hori gure pentsamentuan sakonegi itsatsita dago, ain da uxagaitza.

MARXISMOAREN SARRERA EUSKALTZALETASUNEAN

Jakifia, gertu gertuko gertaeretzaz mintzatzen ari naiz eta zail egiten zait gauzak behar bezela aztertzea, perspektiba falta zaidalako. Aldaketa aundiak eta azkarrak izan baidira euskal pentsamentuaren barruan azkeneko bost urteetan. Oar hau egitea beharrezkoa iruditut zait, orain lan honen muñean sartzen geraldako ta berriro ere gertaerak eta pentsamentuak aztertu ahal izateko astrazioak egin beharrean arkituko naizelako.

Marxismoa luzaro batean guretzat "tabu" bat izan da, madarikazio guztiak zituen bere gain, ezagutu gabe kondenatua, gaitzaren personifikazioa, kalamidade guztien iturria, materialismoaren guraso zikiña. Ez da beraz arri-tzekoa burrukalari ta rebelde gaztedi batek honelako gauza arrotz batezaz kuriosidade aundi bat izatea. Bestetik, berriz, topikoeekin burrukan dabilzanak edozertarako idikiak daude ta zirkunstantzi hoietan benetako marxista batekin arkitzeak bere biziko ondorenak uzten ditu, ta hori da euskal belaun gaztearekin gertatutakoa.

Neronek ere aitortu behar dut nere bizitzako une bortitzenetakoak, pozez eta bildurrez betetakoak, Marx eta marxistak irakurtzean asi nintzanekoak dirala. Uste nuen marxismoa erabat baztertu behar zen zerbait zela, ez

zuela baliorik, eta bat batean zenbat gezur esan zizkidaten konturatu nintzan, eta marxistak zenbat eta gehiago irakurri ta orduan eta zabalago egiten zitzaidan mundua, gizona ta historia. Ase ezifnean, konformagaitza ustean zegoen gaztediarentzat ba zirudien euskal pentsamentuaren eta euskal arazo guztien soluzioa emango zuen iturria arkitu zela. Beraz gaztedi honi gertatutako gauzarik bortitzena edo bortitzenetakoa marxismoaren arkitzea izan da.

Marxismoarekin arkitze hori munduko historiaren eta politikaren une berezi batean gertatu da. Kontestu hortan euskal belaun gaztearen —gaztedi honen zati batena beifiepein— marxistatzea ez aztertzeagatik analisisko erru asko izan dituzte zenbait kritikalariek.

Gehienez, euskaltzale gaztedian marxismoaren sarrrera bost urtetik honuntzakoa da; garai hontan nazioarteko politika ta sozialismoa zertan zegoen ikusi behar dugu zenbait joeren gainean ideia garbiak eta argiak izateko.

Stalinismoa aspaldian desegifia zegoen, ofizialki guxtienez, komunista partidu ortodoxoetan. Cuba-ko gertakizunen ondorenean, Kennedy ta Kruschev-ek "coexistencia pacífica" delako politikari eman zioten sortzea, honela gudu otzari bukaera emanaz. Ordurarte bat zen nazio-arteko komunismoa erbiditu ta zatitu egiten da, batetik sobietiko-zaleak —moderatuak—, eta bestetik maozaleak —radikalak—. Gertaera honek partidu komunista bakoitzari libertade ta askatasun aundiagoa emango dio, bakoitzak bere lekuan egokiena zaion joera izateko. Hortaz gainera, ideialogiaren barruan ere askatasun aundiagoa sortuko da komunisten baitan. Togliatti-ren testamentua famatua egingo da. Kruschev Sobietikoen Batasunaren agintaritzatik botatzen dutenean, partidu komunistak ez dute lehenago bezela "amen" esango, esplikazioak eskatuko dituzte. Castrismoarekin marxismo era berri bat sortuko da, lehengo ortodoxiatik kanpoan dagoe-na. Katolikoekin artu-eman ideialogikoak asiko dira. Urruti gelditzen dira stalinismoa, Budapest, Pozuam eta honelako gertaerak.

Ta ez dezagun Viet-nam utzi. Izaten dira garai guztietan gertaera ta arazo batzuek gizona eta gizarteak erdi-

bitzen dituena, postura artu gabe gelditu ezin ditekenak. Gizaldiaren asieran Dreyfus affera Frantzia-n, Algeria-ko gudua ta honela alderdi ta une guztietan. Oraingo, urte hauetako erdibitzaillea Viet-nam'eko gudua da. Denak diote gudu hau gaizki dagoela ta zikifia dela, baiñan ez dituzte denak ondoren berdifiak ateratzen. Erdibitzea amerikanoak kondentatzerakoan edo ez sortzen da, amerikanoak agresoreak diran edo ez erabakitzerakoan.

Zergatik aitatu gauza guzti hauek? Euskal belaun gaztearen zati batean estadu sozialistenganako jai den sinpatia ta arrera ona entenditzeko. Asko baidira gure esan eta iritzien kontra Budapest-ko gertaerak, Stalin-en garaiak etab. gogoratu erazitzen dizkigutenak amerikanoen joerak eta estadu kapitalisten egiteak kritikatzin ditugunean. Ez ditugu hoiak ahazten, hoiak ordea atzokoak dira, ez gaurkoak. Maurice Duverger-ek artikulu famatu batean zioen bezela, gaur egunean tiraniaren herri-buruak ez dute izen bezela Budapest, Moscou etab., Santo Domingo, Saigon etab. baizik. Ta ez uste gaurko zenbait estadu sozialista eredutzat artzen dugunik, gure ustean estadu hoiak ez baidute benetako sozialismoa jaso oraindik. Ala ere estadu sozialista hoiak gertuago daude gure asmoetik estadu kapitalistak baiño.

MARXISMOAREKIKO POSTURAK

Nazio-arteko ta Euskalerrri bertako kontestua ikusirik, azertu ditzagun arkitze izugarri honen aurrean zer postura artu dituen euskal belaun gazteak. Hortarako klasifikazio batzuek egingo ditut. Honekin ez dut adierazi nahi, ordea, postura hauetako bakoitza uts utsean arkitzen danik, bakar bakarrik joera ta tendentzi bortitz eta indartsuenak señalatu baizik.

Lehendabiziko postura batean **marxologoak** jarriko ditugu. Postura hontan Marx-engan oso entendituak izanik, beren pentsamentuan ideialogiko xistima itxi bat osatu dutenak sartzen ditut. Marx-engan asi ta bukatzen diranak, Marx-engan eta Lenin-engan. Auen karakteristika inportanteena beren pentsamentua xistima oso, lojiko

ta koherentzi aundi batekoa izatea da. Ez dakigu zer diran, marxistak edo marxologoak, Marx-en aitua edo Marx-ek idatzitakoak berpentsatu dituztenak. Nik lehendabizikoa uste. Eskolastiko marxistak esatearekin adierazi liteke ondoena esan nahi dudana. Galdera guztiei, gertaera guztientzat ba dute Marx-en eta Lenin-en liburuetan zita ta erantzun bat. Berebiziko segurantzak dute bere pentsamentuan eta Marx-ek eta Lenin-ek gai guztientzat eman zutelakoan daude. Nere ustean, marxismoa pentsatu beharrean, marxismoa ikasi egin dute. Marx-en arkitzearekin arriturik, bere baitan gelditu ta finkatu dira betirako. Psikologiaren terminologian "fijatu" egin dira, itsatsi, finkatu. Ez dute ia bere kontura pentsatu behar, ez gehiago pentsatzeak dakarkian arriskua korritu beharrik. Postura honek, ordea, ezin lezake fruiturik eman, dana dagoaneko —aurretik— bai baidakite.

Ba diteke postura honen deskripzioa karikatura izatea, baiñan ez da honela, eguneroko errealtate bat da gure artean; ba dira honelakoak eta batez ere, beren segurantzak izugarriagatik deitzen dute atenzioa; ta ba dira segurantzak billa ibilliaz hoietan finkatzen diranak. Hauekin elkar-hizketa zailla ta nekoso da ta ez dut uste, xistima itxi batean bizi diran ezkerero, Euskalerrria-ren prolemak soluzionatzeko benetako ahalmenik ba dutenik.

Bigarrenoz, **marxistak bigarren epean** diranak jarriko ditugu. Hauek lehendabizi euskal esenzialistak dira, euskal izaeraren esentzian siñisten dute. Horregatik, lehendabizi euskal esentzi hori jartzen dute oñiarri ta sustrai bezela ta, hortan finkaturik, asten dira gero marxista bezela pentsatzen. Marxismoa hauentzat erantsitako zerbait da, eraskin bat. Hauen marxismoa beste ideia ta sentipen batzuek kondizionatuta dago. Serioski mintzatzen dira marxista bezela, baiña beren benetako motibazioa, sustraia ta fundamentua beste zerbaitetan, euskal izaeraren ideia batean dago. Bi sustrai hoiekin, euskaltasuna ta marxismoa, bat egingo balute, ez legoke zer esanik; baiñan ez da honela gertatzen. Bata bestearen ondoan dago, bata bestearen gainean, baiña biak ez dute batasuna osatzen, bakoitzak bere izate ta izaera berezia dute. Egia esateko, ordea, eta nere ustean, bi errealtate hoietatik lehendabizikoa —eus-

kaltasuna— gelditzen da garaille, bigarrena bere menpeko-
ztat arturik,

Ta honela iristen gera marxismoarekiko irugarren pos-
tura batera. Postura hau lehengoparen berdiña dela esan
diteke, lehengoa bera, baiña beste modu batera planteatua,
beste modu batera esana. Hauek **sasi-marxistak** dira. Esan
dugunez, euskal belaun gaztea bere radikaltasun eta rebel-
di hortan laister iritxi zen euskaltzaletasunak aurrelari ta
progresista izan behar zuelaren ondoriora. Orduan ba dira
bere buruari galdegin diotenak, zer aurrelariago marxismoa
baiño? Beraz, pentsatzen dute hauek, euskaltzale on eta
zintzo bezela aurrelari ta progresista izan behar dugun
ezkero, marxistak izan gaitezen. Hori baiño aurrelaria-
go ta ezkertiarago izaterik ez baidago. Ta marxis-
moen artean ezkertiarrena onartzeko ta jarraitzeko
joera dute hauek. Joera hontako batzuek maoistak, txi-
no-zaleak, egingo dira. Baiñan ez uste benetako mar-
xistak izatera iritxiko diranik iñoiz, ez sobietikozale
eta ez txino-zale. Ta hori arrazoi sakon bategatik, mar-
xismoa justifikazio bezela artu nahi dutelako. Itzetik ortze-
ra ibilliko dituzte Marx, Lenin eta Mao-ren esanak. Ez gera
horregatik arrituko beren asmoetara ta ideietara egokiegi
datozten esanak arkituko dituztela ikusterakoan. Hori
pentsalari aundien ideiak sakabanatuak eta bakanduak,
bere osotasunean artu beharrean, artzen diran guztietan
gertatzen den gauza da. Katoliko ta kristauen artean
ebanjelioarekin eta Aita Santuen enziklikaekin zer ger-
tatzen den pentsatu besterik ez dugu. Erabat diferente ta
kontrako diran ideiak ateratzen dituzte bertatik. Marx-
ekin ere beste honenbeste gertatzen da, bere esanak sa-
kabanatuak eta bakanduak artu ezkerro, komeni zaigun
guztia esan lezaiokegu. Hori da hauek egiten dutena.
Ez dira iñola ere marxistak, ortodoxoak edo rebisionistak;
beste zerbait dira, euskaltzale esenzialista amorratuak, itz
batean esateko. Beren ezkertiar, erabat ezkertiar esanak,
itxura bat besterik ez dira, azalezko zerbait besterik ez.
Pounjasdistak Marx aitatuaz gehiago dirudite beste ezer
baiño.

Laugarren posturan marxismoarekiko idikiak diranak

jarriko ditugu, nere iritzian jatorrenak diranak. Hauek Marx berpentsatu egiten dute gure zirkunstantzi konkretuetan. Ez dute bat batean eta besterik gabe Marx-ek esandakoa onartzen, lehendabizi pentsatu egiten dute, ta gero, beharrik baldin badago, pentsatu hori zabaldu ta osatu. Ez dira batere dogmatikoak, itxiak, edozertara idikiak daude, dinamikoak dira. Honekin hauetaz esan ditekenez gehiena esana dagoela uste dut, gehiena ez bada ere bortitzena beintzat.

KATOLIKOAK ETA...

Lanaren une hontara iristerakoan, neronek jokuan sartu beharra dut, eta gai hauetan sartzea katoliko euskaldun gazte batentzat izan ditekenez gauzarik zailenetakoa da. Izan ere, oraindik euskal laiko katolikoak ez gera aurtzarotik atera.

Bildur diot gai oni, egia esateko. Nere asteroko artikuluetan ez dut beñere aitatzen enzikliken esanik, Jainkoaren izanik eta Eleizaren iritzirik. Gutxienean saiutzen naiz hori gerta ez dedin. Asko mintzatzen da gure artean triunfalismoatzaz, kondenatuaz jakina, baiña gure kondizionamentu soziologikoak jeneralean kondenatzen duguna egunero bizitzera bultzatzen gaitu. Batetik, edozein postura artu ta jokatzeko, edozein gauza egiteko, kulturatan edo politikan, katoliko izena jarri ezker, txartel hori artu ezker, segurantz aundiagoarekin eta erreztasun aundiagoarekin jokatzen da gure gaurko gizartean. Horregatik, askotan ikusi dugunez, edozein gauzetan katoliko zintzoa dela bat demostratu nahi izan oi da zerbait egiten asteko. Hori batetik; eta bestetik, gure artean ba dirudi batzuetan laisterketa dagoela ea nor den katolikoena demostratzeko. Danak darabilzkite Aita Santuen esanak, Eleizaren dotriña, bakoitzak berea defenditzeko ta indartzeko. Itzetik ortzera erabili ta ezer gutxi bete. Gaiñera honekin, honela itzetik ortzera esan hoiek erabilliaz, pentsatu beharrik ez dago, dana esana baidago, obediente izatea nahikoa da, egiaren billa dabillenak duen tensorik ez da gehiago azaltzen delako hoietan. Beren makurtasuna ta obedientzia alperkeria ta ezjakintasuna da. Ez dute pentsatu beharrik, ez dute arriskatu nahi, seguruan, geldian daude. Ez da arritzekoa izango zirkunstantzi haue-

tan laikoak aulak azaltzea beste zenbait politikolari ta kulturadunen artean. Ta hori katolikoen eta baita ere euskaltzaleen artean, "ghetto" espiritua zabaldua ta indartua dagoela aitatu gabe, hortaz geroago mintzatuko baigera.

Besterik gabe ta ezer gehiago esan baiño lehenago, hau esan dezagun: gaur egunean euskal laiko gazteak laikotasun biolento ta gogor baten beharra duela, bere autonomia defenditu behar duela, bere fedearen ostentaziorik egin gabe eguneroko burrukan parte osoa artu behar duela.

Dudarik ez dago kulturadun gizon bat ezin ditekeala egon Marx eta Marx-en dotriña ezagutu gabe. Euskal katolikoen artean, ordea, gutxi, oso gutxi dira hortan daudenak. Gehienak Marx eta marxismoa besteen ahotik ezagutzen dute, iturrira joan gabe, bere benetako prolematika estudiatu gabe, bere azterketan sakondu gabe. Ezin diteke esan katoliko batek materialismo dialektikoa artu lezakenik. Espiritualismo faltso batetik materialismoa gutxitan artu ezin baldin bada ere, traszendentzian sifisten dugunok ezin dezakegu onartu materialismoak bere baitan duen inmanentzi utsa, bertakotasun soilla.

Zenbaitetan marxismoa kristautasunaren kontzientzi txarra dela dirudi. Zenbaitetan ez dira ikusten kristau aurreratuak, marxismoarekin obsesionatuak daudenak, hauek baiño aurreratuagoak nola izan; hau nola gaitzektatu, superatu, hauen ordezko "aurreratu" bat arkitu. Horregatik ez zaizkit atsegin Teilhard de Chardin eta neurri estuagoan Mounier. Ba dirudi Teilhard de Chardin-ekin batzuek hau diotela: "Ikusten duzute?, guk ere ba dugu pentsalari modernu bat, zientifikoa ta Marx bera baiño aurreratuagoa, jakintzari buruz ezkertiarra. Egon gindezke trankil, guk ere ba dugu zuek, marxistak, bezin pentsalari sakon eta azkarra. Ez dugu zuen beharrik progresistak izateko".

Egia esateko, hori dana egia izan diteke, baiñan ez dut uste egia den maitale den batentzat abiadura ona denik. Apaltasun gehiago behar dela uste dut, maltzurkeri ta okerbide gehiegi azaltzen dituela marxismoaren sustitutoaren eta ordezkoaren billa ibiltze honek. Ez dut esan nahi, hau onartu behar denik, baiña bai hauengana konplejurik gabe ta apaltasunarekin joan behar dela. J. M^o Gonzalez Ruiz-ek dion bezela: "Recientemente, en un diálogo con algunos amigos marxistas a la sombra acogedora de la Roma del Concilio, intentaba definir y rechazar la postura antimarxista de muchos católicos. Por antimarxismo entiendo la postura de aquellos que afirman que en la ideología marxista y en los que la profesan no existe la menor

partícula de valores positivos; o que, si existen, hay que inventar otra ideología y reclutar otras huestes que incorporen a su programa y a su acción esos mínimos valores "apresados" por los marxistas. En el primer caso, se trata de una posición claramente maniquea, totalmente opuesta al optimismo creacional del cristianismo. En el segundo caso, se trata del problema de la "inflación de la gracia, o sea, creer que la gracia —y el ministerio de la gracia, la Iglesia— tiene que producir de cuajo su propia intendencia, creando de la nada todos los valores humanos, haciendo con ello la competencia absoluta a todas las demás instituciones y grupos humanos" (1).

Uste dut, gure alarde guztiak aparte utzita, ez dugula oraindik "ghetto" espiritu hori gainbera'u.

Arriskua arrisku utsagatik ez dela maitatu behar, argi dagoen gauza da. Katolikoak bere fedearentzat jokabideetan segurantzak behar dituela ere argi dago. Baiña fede hori une bakoitzean eraberritu behar dela, izatera'u behar dela ere, argi dago. Horregatik, askotan bide jakifietatik atera nahi dugunok, ezin-egon ugari batean bizi nahi dugunok, arrotz bezela egiten gera katolikoen artean eta ez zaigu hori ain errez barkatzen.

Baiña sozialismoatzaz asko mintzatzen den ezkerero, eta katoliko ta euskaltzaleen artean ere bai, ezin utziko dugu aztertu gabe.

SOZIALISMOA ZER DA?

Sozialismoa topikoa biurtu da, kristautasuna bezela. Izenpe horren barruan era guztietako abiadurak sartzen dira. Ainbeste dira, gaiñera, bestaldetik sozialismoaren erak, bakoitzak berari komeni zaiona artu

(1) "El Cristianismo no es un humanismo", J. Mª González Ruiz, Ediciones Península, Madrid, 1966. Interesgarria iruditzen zait liburu hau, eta orain aitatzen dedan ezkerero, bere gain zerbait esatea. Derrigorrean irakurri beharrekoa dela uste dut. Liburuaren egilleak Kontzilioaren XIII-gn. eskema delakoaren egiturari parte aundia izan zuen eta, nere iritzian, gaur eguneko theologilari onenetako bat da. Kristautasunarekin milla mistifikazio egin oi izan dira; mundutasunari dagokionez, beraz, kristautasunaren errealdadeak berpentsatu behar dira. Hori da liburu hontan egiten dana.

lezake. Hortik eskubi muturreko jendeak ere askotan bere buruari sozialista izena jartzea. Gaiñera, sozial-demokrata nazio-arteak, komunzki sozialista izenarekin ezagutzen diranak, duen programak ez dut uste iñori buruauste aundirik sortuko dionik. Gizonaren dintasuna, gizarteko justizia, klaseen berdintasuna, pakea etab., nork ez ditu onartzen?

Itzak oraindik sentidu bat baldin badute, ta jeneralidadeetatik iges egin nahi badugu, sozialismo itzari ta ideiarri zeaztasun aundiago bat eman behar diogu.

"Ex cathedra" moduan ezin dezaket esan hau da benetako sozialismoa ta gaiñontzeko guztiak ez dira egiazkoak, falsoak baizik. Baiñan hori posible ez bada ere, puntu batzuek jarri ditezkeela uste dut sozialismoaren abiadura duela batek onartzeko. Gutxienean puntu hoiek onartzen ez badira ta bere hoiien barruan jokutzen ez bada, sozialismoa sentidu gabeko itz batean biurtzen da, demagogirako erabiltzen den zerbaitean, eskuindar politika baterako ezkertiar soiñekoan.

Ta, luzatu gabe, mamira jo dezagun. Puntu bakoitza banaka aztertu dezagun.

Klaseak ba dira

Metaphisika alde batera utzita, kondizionamendu soziologikoan erabili ditzagun gure pentsakizunak. A zer nolako poza artuko luteken batzuek, klaseak desegin dirala sinistaraziko ahal balezate! Ez da klaseak klaseagatik maite izateagatik, baizik eta sozialismoa dela-ta eztabaidaren muiña hontan dagoelako.

Soziologiari buruz gure gaurko gizarteetan klaseen banaketa, dibisioa, ba dela ikusten da. Klaseen arteko dibisio hori orain eun urte bezelakoa ez dala, esan beharrik ez dago. Politika burrukan errealidade hau, theorian gutxienez, danak gaiñezkatu nahi dute. Baiña batzuek, errealidadea honela dela aitortuaz, behar diran ondorenak ateratzen dituzte. Besteak, ordea, ta hauek gehienetan gutxienean interesak defenditzen dituzte, klaseak ozidenteko Herri aurreratuetan ezereztu dirala siñistarazi nahi digute. Izan ere, klaseak ez balira gizartea ez legoke aldatu beharrik, lehengoan jarraitzekotan legoke, ta honela bakoitzak bere lekua gorde behar du.

Gauzak besterik dira, ordea. Klaseak gizarte kapitalista (edo neokapitalista) guztietan zutik jarraitzen dute. Ta klaseen arteko diferentzia ez dago batzuek asko irabaztean eta besteak oso gutxi, batzuek —gutxienean— produzioaren ondasunak bere menpean dituztelako ta besteak —gehienak— hortatik urruti gertatzen diralako. Politikan ezin diteke

jokatu kondizionamentu soziologiko hau ahaztuta. Gaiñera, errealidade hori ez da berez aldatuko; gutxiago produzioko ondasunak menperatuta dauzkatenak. Sozialista den batek hemendik asi behar du: Gaurko gure gizartean klaseak ba dira, klaseen arteko diferentzia produzioko ondasunei dagokionez egiten da ta situazio hori ez da berez konponduko, gutxiago goikoak.

Klaseak burrukan daude

Baliteke burruka itzak odol usaia adieraztea zenbaitetan, baiña burruka esaterakoan ez da gorrotoa ta odola adierazi nahi. Askotan honela izan da, baiñan ez da hori berezkoa. Kapitalistak (edo neokapitalistak) beren izaera langilleari bere lanaren zati bat ostutzeagatik osatzen dute. Beren izaerari bizi ahal erazitzekotan hori egin beharrean arkitzen dira. Langilleak, berriz, benetan beren giza izaera osatzeko ordena (edo desordena) desegin beharrean arkitzen dira. Amor eman behar lukenak, kapitalistak, ematen ez duen ezkerero, ez da borondate utsez auzia konpontzen, ta burruka sortzen da. Langilleei beren eskubideak ez zaizkie emango, ezagutuko, artu egin beharko dituzte; ta artzen utziko ez zaien ezkerero...

Burruka hau derrigorrezkoa den edo ez, historiaren motorra den edo ez, beste eztabaida bat da. Gaurko politika ekintza konkretuan sozialista batek errealidade hori ezin dezake ahaztu: klaseak burrukan daudela, ta langilleak ezin dezaketela gizarte berria jaso burruka hori gabe.

Gizarte berria langilleengandik etorri behar du

Gizarte kapitalistetan inor gutxi dira gizarte berri bat jaso behar dela ukatzen dutenak, baiña nork dute interesa hori gerta dedin? Langilleak bakarrik. Besteak zertarako aldatu behar dute gizartea?

Klase batasuna derrigorrezkoa da

Behar bada beste era batera esan behar litzake puntu hau: planteamentu politikoak egiterakoan sozialista batek ezin dezake jokatu klasearen batasunetik kanpo.

Klasearen batasunaren gain mistizismo faltso bat izan dela ukatzerik ez dago. Ba zirudien, batzuen esanak entzunaz, klasearen batasuna lortu

ezkero gainontzeko guztia, ots, sozialismoa, besterik gabe etorriko zela. Matematikariak darabilkiten esanarekin, ordea, sozialismorako klasearen —langille klasearena noski— batasuna beharrezkoa dela, baiña ez nahikoa. Desestalinizatze ondorenean sortu da Herri bakoitzak sozialismorako bere bide egokia arkitu behar duela esatea. Ta ondoren jatorra da hori. Geroztikan ikusi dugu, gainera, sozialista izeneko estadiak elkarrekin asarre asarrean ibilliak dirala Europa-n; edo, obeto esateko, estadi sozialista bakoitzak bere politikan nazioaren interesak nazio-arteko langille klasearenak baiña gorago jarri dituela. Hori sobietiko ta txinoen arteko eztabaidak aitafu gabe. Herri bakoitzak sozialismorako bere bide egokia izatea derrigorrezkoa da, baiña naziotasuna klasearen batasunetik kanpo pentsatzea sozialista joera batean iñola ere onartu ezin ditekiana da. Ez da honekin errealdade batzuek, eginbehar batzuek besteak baiña garrantzi aundiagorik ez dutenik, hoiak danak politika arazoetan klasearen batasunetik kanpo aztertzea ta erabiltzea berebiziko arrisku aundi bat da.

Sozialista politika batean ezin ditezke nazioa ta gainontzekoak lehen-dabizi jarri; ta gero sozialismoari dei egiteak hori defenditzeko, sentidurik ez du. Klasearen batasunaren barruan egin behar dira planteamentu hoiak.

Produzioko ondasunen herriaren jabetasuna

Benetan kapitalista xistima ezereztu nahi baldin bada, produzioko ondasunen jabetasuna eraberritu behar dela dudarik ez dago. Adieraztzaile, planifikazioaren lekuan derrigorrezko herri bat jarri behar dela ta irabaziak ekonomi xistimaren motorra izaten ezin lezakela jarraitu, dudarik ez. Hori egi biurtu dedin produzioko ondasunen jabetasuna herriarengana, ots, langille klasearengana biurtu behar duela sozialista xistima batean, ukatzerik ez. Honen modalidadeak, ordea, erabat diferentek izan ditezke, kojestioa edo estadiaren jabetasuna etab.

Kapitalismotik sozialismora pasatzea pakean egin ditekian edo ez, parlamentuaren bidez edo bestela etab., taktikari dagozkion eginkizunak dira. Ez dira orain eztabaidatzekoak.

BUKAERA

Nere ustean, bukaeran, lantxo honen bukaeran jakifia, iritxi gera gaiaren muifera. Puniu bakoitzak eta aitafu ez diran beste bortitz

batzuek, azterketa sakon bat behar lukete. Bakar bakarrik, sozialismo itza parra parra dabillen ezkerero, jendea zertaz mintzatzen den konaturatu dedin puntu inportante batzuk aitatu ditut.

Katoliko batentzat, batez ere, interesgarriak dira ta milla ezin-egon, tensio ta desegokitasunen iturri. Kapitalaren eta lanaren arteko desberdintasuna konpontzerakoan mistizismora jotzen delako. Borondate ona derrigorrezkoa da, baiña soziologiaren legeak eta kondizionamentua ezin ditezke baztertu, ezta gutxiago ere.

Ta ara nundik beste baterako nahiko gaia uzten dudan.